

FinTech - LÀN SÓNG CÔNG NGHỆ TRONG LĨNH VỰC TÀI CHÍNH - NGÂN HÀNG

PGS.TS Hoàng Tùng

Trường Đại học Kinh tế, Đại học Đà Nẵng

FinTech đã và đang làm thay đổi cách thức, địa điểm và thời gian mà người tiêu dùng thực hiện thanh toán, cũng như tạo thuận lợi để họ có thể tiếp cận tới nhiều loại hình dịch vụ tài chính, góp phần thu hẹp khoảng cách giữa các tầng lớp xã hội. Tại Việt Nam, FinTech là một lĩnh vực tương đối mới, nhưng đã thu hút được sự chú ý của Chính phủ cũng như cộng đồng doanh nghiệp nhờ những tác động tích cực về kinh tế - xã hội. Để giúp bạn đọc có cái nhìn toàn diện về làn sóng công nghệ đầy hứa hẹn này, bên cạnh việc làm rõ về hệ sinh thái Fintech, bài viết sẽ đi sâu phân tích thực trạng và gợi mở một số giải pháp thúc đẩy phát triển FinTech ở Việt Nam trong thời gian tới.

FinTech và hệ sinh thái FinTech

Fintech (Financial Technology) có nghĩa là công nghệ tài chính. Theo Hội đồng Vì sự ổn định tài chính (FSB) và Ủy ban Basel về giám sát ngân hàng (BCBS), FinTech là các sáng tạo trong tài chính dựa trên nền tảng công nghệ nhằm tạo ra các mô hình kinh doanh, ứng dụng, quy trình, hay sản phẩm mới có tác động cụ thể đến các thị trường và định chế tài chính, cũng như các dịch vụ tài chính.

Theo báo cáo của KPMG Global¹, chưa tính các ngân hàng, tập đoàn công nghệ, năm 2016 chỉ riêng các quỹ đầu tư mạo hiểm (VC fund) đã đầu tư 13,6 tỷ USD vào FinTech. Tính đến cuối năm 2016, tổng vốn đầu tư tích lũy vào FinTech là hơn 100 tỷ USD, cho hơn 8.800 doanh nghiệp, cho thấy FinTech đang phát triển

mạnh mẽ thế nào. Sự phát triển của xu hướng này không chỉ giúp cá nhân hóa các dịch vụ tài chính nên khả năng phục vụ tốt hơn, chi phí giao dịch thấp hơn, có thể giao dịch theo thời gian thực (real time)..., mà còn giúp tăng tính cạnh tranh, hiệu quả giám sát thông qua sự hợp tác chéo giữa các ngành, các quốc gia. Do đó, nhiều chuyên gia cho rằng, khoảng 10-40% doanh thu, 20-60% lợi nhuận của ngân hàng bị FinTech đe dọa trong vòng 10 năm tới. Nhưng cũng có ý kiến cho rằng, các ngân hàng đủ khả năng thâm tằm hoặc hợp tác với các đối thủ này để nâng cao năng suất dịch vụ, giúp đẩy mạnh tiềm năng phát triển của họ. Để hiểu được là cạnh tranh hay hợp tác, trước hết cần phải phân tích cụ thể hơn về hệ sinh thái FinTech.

Hai nhà nghiên cứu In Lee và Yong Jae Shin của Đại học Indiana (Mỹ) đã xác định 5 yếu tố của hệ sinh thái FinTech: startup

FinTech; nhà phát triển công nghệ; chính phủ; khách hàng tài chính; tổ chức tài chính truyền thống. Trong đó, một thành phần quan trọng của hệ sinh thái FinTech là các startup FinTech, giúp đẩy mạnh đổi mới sáng tạo trong ngành tài chính - ngân hàng, mang lại nhiều dịch vụ cá thể hóa. Nếu như trước đây người tiêu dùng chỉ dựa vào các tổ chức tài chính, thì nay có thể lựa chọn các dịch vụ mong muốn từ các công ty FinTech khác nhau, chẳng hạn như quản lý khoản vay thông qua SoFi (Nền tảng cấp vốn P2P), trong khi vẫn sử dụng PayPal để thanh toán, Rocket Mortgage (ứng dụng vay thế chấp) để thế chấp và Robinhood (phần mềm giao dịch chứng khoán) để quản lý chứng khoán. Tuy nhiên, sau vài năm tăng trưởng liên tiếp, từ năm 2015 tới nay, số lượng các startup FinTech tại Mỹ và châu Âu đã giảm nhanh chóng. Thực tế, không phải cuộc cách mạng của FinTech đi đến hồi kết mà

¹KPMG là một trong 4 hãng kiểm toán lớn nhất thế giới.

Diễn đàn Khoa học - Công nghệ

đang tiến hóa theo hướng “kết hợp”; các startup này và các tổ chức tài chính đang dần trở thành đối tác, hoặc đã bị thu tóm trực tiếp/gián tiếp bởi các tổ chức này.

Tình hình phát triển FinTech tại Việt Nam

Trong những năm gần đây, kinh tế Việt Nam có tốc độ tăng trưởng ấn tượng, số người sử dụng Internet ngày càng đông đảo. Theo thống kê mới đây, 54% dân số Việt Nam sử dụng Internet, và dự kiến còn tăng mạnh trong những năm tới, góp phần thúc đẩy phát triển nền kinh tế số, trong đó có lĩnh vực FinTech.

Theo nghiên cứu của Công ty tư vấn Solidiance, thị trường FinTech của Việt Nam đạt 4,4 tỷ USD trong năm 2017 và dự kiến sẽ đạt 7,8 tỷ USD vào năm 2020. Trong một báo cáo mới được công bố với nhan đề “Mở khóa tiềm năng tăng trưởng FinTech của Việt Nam”, Solidiance nhận định, có nhiều yếu tố, bao gồm tỷ lệ bao phủ Internet rộng và điện thoại thông minh được sử dụng phổ biến, tăng thu nhập và nhu cầu tiêu dùng, thương mại phát triển... đã góp phần thúc đẩy tiềm năng tăng trưởng của FinTech tại Việt Nam. Bên cạnh đó, không thể không nhắc tới môi trường thuận lợi để phát triển FinTech ở Việt Nam, đó là chúng ta có số lượng các chương trình, vườn ươm, xúc tiến khởi nghiệp và các chương trình thúc đẩy tinh thần khởi nghiệp đứng thứ hai trong khu vực ASEAN, chỉ sau Singapore. Việt Nam hiện có câu lạc bộ chuyên biệt về FinTech (CLB VietFinTech trực thuộc Hiệp hội Ngân hàng Việt

Kyber Network - Startup FinTech tiêu biểu về tiền mã hóa ở Việt Nam.

Nam) để các doanh nghiệp trong ngành gặp gỡ, trao đổi, cập nhật và chia sẻ kinh nghiệm, cùng tư vấn xây dựng khung pháp lý cho lĩnh vực mới này. Bên cạnh đó, Chính phủ cũng đang nỗ lực triển khai thúc đẩy tài chính toàn diện để thực hiện mục tiêu chiến lược về phát triển bền vững. Cùng với chủ trương hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp theo Quyết định 844/QĐ-TTg ngày 18/5/2016 của Thủ tướng Chính phủ, Ngân hàng Nhà nước được giao làm cơ quan đầu mối điều phối chung về tài chính toàn diện tại Việt Nam. Ngân hàng Nhà nước đã cho phép thử nghiệm một số mô hình hợp tác với các công ty FinTech. Tháng 3/2017, Ngân hàng Nhà nước đã thành lập Ban Chỉ đạo về FinTech có chức năng đề xuất giải pháp hoàn thiện hệ sinh thái và khung pháp lý, tạo điều kiện cho doanh nghiệp FinTech phát triển. Nhờ đó, hệ thống doanh nghiệp FinTech phát triển mạnh mẽ ở Việt Nam. Hiện có 78 startup FinTech đang được các

nhà đầu tư trong và ngoài nước rót vốn, dự kiến sẽ còn tăng theo đà phát triển của FinTech. Có khoảng 72% số công ty FinTech lựa chọn hợp tác với ngân hàng để cùng kinh doanh, cung ứng dịch vụ; quan hệ hợp tác này sẽ là tiền đề giúp nâng cao chất lượng dịch vụ tài chính - ngân hàng ở trong nước. Các lĩnh vực hoạt động của FinTech tại Việt Nam gồm có: thanh toán với các công cụ như Moca, Payoo, VinaPay, Momo... hoặc cung ứng giải pháp thanh toán kỹ thuật số POS/mPOS4 như Hottab, SoftPay; các công ty cung cấp nền tảng gọi vốn như FundStart, Comicola, Betado hay FirstSetp...; cho vay trực tuyến như LoanVi, Timal; quản lý tài chính cá nhân như BankGo, Moneylover, Mobivi; quản lý dữ liệu như Trusting, Social, Circle Bii; chuyển tiền như Matchmovie, Cash2vn; Blockchain như Bitcoin Vietnam, VBTC Bitcoin.

Theo số liệu thống kê, FinTech phát triển mạnh nhất ở Việt Nam thuộc phân khúc thanh toán, đặc

biệt là ở loại hình ví điện tử. MoMo hiện là công ty FinTech đang dẫn đầu thị trường tại Việt Nam. Được thành lập vào năm 2009, cho tới nay MoMo hiện đã thành lập được mạng lưới 4.000 đại lý trên toàn quốc, cho phép người dùng không cần tới chi nhánh ngân hàng hoặc các cây ATM, cũng như những người không có tài khoản ngân hàng có thể nạp tiền điện tử để sử dụng trong thanh toán di động và nhận tiền chuyển khoản. Ở những phân khúc khác, các công ty FinTech Việt Nam vẫn hoạt động ở quy mô nhỏ, số lượng ít và đang trong giai đoạn phát triển ban đầu. Nhưng điều đó cũng cho thấy, FinTech còn rất nhiều tiềm năng phát triển tại Việt Nam.

Một số đề xuất

Sự phát triển mạnh mẽ của FinTech sẽ mang lại nhiều dịch vụ góp phần thay đổi bộ mặt lĩnh vực tài chính - ngân hàng, đóng góp quan trọng cho sự phát triển kinh tế - xã hội. Nhưng trên thực tế, khuôn khổ pháp lý cho FinTech ở Việt Nam mới chỉ đáp ứng trong lĩnh vực thanh toán, các phân khúc khác của FinTech chưa được điều chỉnh phù hợp. Do FinTech là lĩnh vực không ngừng đổi mới, sáng tạo nên xây dựng các quy định pháp lý thường sẽ chậm hơn so với sự vận hành của thị trường. Ngoài ra, FinTech hoạt động trên nền tảng công nghệ nên luôn phải đương đầu với những rủi ro cao. Vì vậy, để thúc đẩy phát triển FinTech, góp phần phát triển kinh tế - xã hội, cần quan tâm đến một số nội dung sau:

Một là, sớm ban hành khung pháp lý để điều tiết sự phát triển

của các phân khúc FinTech. Cần có những nghiên cứu đánh giá về các cơ hội và thách thức mà lĩnh vực FinTech mang lại, cũng như xây dựng một hệ sinh thái FinTech hiệu quả. Đồng thời, các cơ quan quản lý cũng nên xây dựng những chương trình, hoạt động mang tính định hướng giúp các công ty khởi nghiệp, các tổ chức tín dụng chủ động tìm hiểu về FinTech, đánh giá hiệu quả của những công nghệ mà FinTech triển khai để giúp các tổ chức tín dụng lựa chọn, tìm ra hướng phát triển hiệu quả nhất. Bên cạnh đó, cần có các chính sách miễn, giảm thuế, hỗ trợ tiếp cận các nguồn vốn, tạo môi trường cho đầu tư để các startup FinTech phát triển.

Hai là, xây dựng chính sách phát triển FinTech gắn với phát triển hệ thống tài chính - ngân hàng và nền kinh tế. Coi sự phát triển của FinTech gắn liền với đẩy mạnh ứng dụng khoa học và công nghệ vào lĩnh vực tài chính - ngân hàng, là một bộ phận của ngành tài chính - ngân hàng, chịu sự quản lý của ngành nghề đặc thù. Trên cơ sở đó, tăng cường hợp tác giữa các bên trong việc cung ứng sản phẩm FinTech, tạo điều kiện cho phát triển FinTech ở Việt Nam trong thời gian tới.

Ba là, thúc đẩy nghiên cứu và ứng dụng công nghệ blockchain, công nghệ sổ cái phân tán... để nhanh chóng áp dụng trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng và các lĩnh vực khác do những lợi ích từ công nghệ này là rất lớn. Song song với yếu tố công nghệ, cần nâng cao trình độ nguồn nhân lực phục vụ việc nắm bắt và quản lý công nghệ FinTech. Có cơ chế

khuyến khích đào tạo và thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao cho phát triển FinTech. Đồng thời, tranh thủ sự hỗ trợ kỹ thuật và tư vấn của các tổ chức quốc tế như ADB, WBG... và hợp tác song phương với các cơ quan quản lý các nước để trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm hữu ích trong quản lý các doanh nghiệp FinTech.

Bốn là, đa dạng hóa sản phẩm và phổ cập kiến thức về FinTech đến người tiêu dùng. Trên cơ sở phát triển sản phẩm FinTech (chủ yếu là thanh toán và chuyển tiền), cần mở rộng các sản phẩm tiềm năng khác như quản lý tài chính, cho vay, tiết kiệm... nhằm đáp ứng nhu cầu đa dạng của khách hàng. Đồng thời, tích cực quảng bá, phổ cập kiến thức cho người dân về FinTech, cũng như trang bị những thông tin cần thiết nhằm hạn chế rủi ro trong giao dịch FinTech, từ đó giúp nhận biết những lợi ích mà FinTech mang lại.

Tóm lại, FinTech là một lĩnh vực mới, có tiềm năng tăng trưởng mạnh trong tương lai nhờ vào nhu cầu phổ cập tài chính của mỗi một quốc gia. Sự bùng nổ của FinTech đã và đang thu hút sự quan tâm rất lớn của các định chế tài chính, cơ quan quản lý trên thế giới và Việt Nam cũng nằm trong xu thế đó. Với những tính năng ưu việt của mình, FinTech sẽ là một công cụ hữu hiệu để giúp đất nước ta tiến tới mục tiêu cung cấp tài chính toàn diện tới người dân, góp phần xây dựng nền tài chính hiện đại cho đất nước ✍